

DEZVOLTAREA JUDEȚULUI BIHOR ÎNTRE CONGRESELE AL IX-LEA ȘI AL XI-LEA ALE P.C.R.

de
OCTAVIAN NAZADT

Istoria milenară a poporului român reprezintă un impresionant tablou al unui popor în permanentă luptă pentru independență și suveranitate, pentru dezvoltare și progres social. În acest tablou istoria contemporană ocupă un loc restrâns — în timp — dar de o concentrare nemaiîntilnită, cuprinzând zorile socialismului iar după nici treizeci de ani înfățișându-ne o nouă istorie, istoria socialismului. Victorioasa insurecție națională armată antifascistă și antiimperialistă din august 1944, proclamarea Republicii au deschis noi perspective maseilor de oameni ai muncii, le-a descătusat energiile și le-a orientat spre înfăptuirea unor idealuri pentru care au luptat și s-au jertfit cei mai buni fii ai neamului.

După cucerirea întregii puteri de către clasa muncitoare, în alianță cu țărănimea muncitoare, Partidul Comunist Român, călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă, pornind de la realitățile țării noastre și sprijinindu-se pe forțele poporului român, a pus în centrul politicii sale industrializarea țării ca bază a progresului economiei și culturii, ridicării nivelului de viață al poporului, dezvoltării multilaterale a societății, asigurării independenței și suveranității naționale¹.

Succesele obținute au însemnat pentru toți locuitorii județului Bihor saltul la dezvoltarea planificată, organizarea și conducerea științifică a producției și a muncii, înaltă calitate și eficiență, a însemnat alăturarea județului Bihor în rîndul județelor dezvoltate ale țării, cu un profil și contribuție importantă în economia națională, cu minunate perspective ce-i deschide noul cincinal 1976—1980.

Formarea și perfecționarea relațiilor de producție de tip nou în agricultură, socialiste, a zdruncinat din temelie vechile relații de inechitate și exploatare. Eliberată prin luptă de sub jugul moșierimii

¹ *Programul Partidului Comunist Român de tăurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, E. P., București, 1975, p. 57.

și a grofilor, țărănimea, sprijinită îndeaproape de clasa muncitoare în frunte cu Partidul Comunist Român, a putut să obțină recolte tot mai bogate, în condițiile unei agrotehnici moderne.

Politica partidului în domeniul științei, artei și culturii a determinat o profundă revoluție în conștiința maselor. Toate aceste domenii au devenit în zilele noastre un bun al întregului popor, în folosul întregului popor. Pe această bază a apărut și s-a dezvoltat o nouă conștiință socialistă a maselor.

Dezvoltarea economică, socială, culturală a însemnat în mod implicit, ridicarea continuă a nivelului de trai material și spiritual al maselor.

În această uriașă activitate constructivă, desfășurată de toți oamenii muncii din județul Bihor, într-o frățească unitate, clasa muncitoare și-a afirmat cu putere rolul ei conducător în societate, iar aliata sa de nădejde, țărănimea, devenită o clasă nouă, omogenă, a pus în evidență marele său potențial revoluționar. În deplin consens cu clasa muncitoare și țărănimea cooperatistă, intelectualitatea a adus și își aduce o contribuție valoroasă la făurirea noii societăți.

Este meritul incontestabil al Partidului Comunist Român că a reușit să declanșeze asemenea forțe, să le canalizeze într-un torent unic, către un viitor de mult visat, că a reușit să devină forța de coeziune a unității poporului român cu naționalitățile conlocuitoare, formînd marea familie a constructorilor socialismului, că a asigurat continua dezvoltare și perfecționare a democrației stimulînd afirmarea pleneră a energiilor creatoare ale oamenilor muncii, intensificarea participării tuturor categoriilor de cetățeni la elaborarea și înfăptuirea întregii sale politici.

I. Dezvoltarea economiei între 1966—1975

Ca urmare a aplicării consecvente a politicii economice și sociale a partidului și statului nostru de repartizare echilibrată a forțelor de producție pe teritoriul țării, dezvoltarea armonioasă în ritm susținut a industriei în toate zonele, spre o deplină valorificare a resurselor naturale și de forță de muncă, spre înscrierea localităților și județelor în noul puls constructiv, economia județului Bihor a cunoscut în perioada ultimelor două cincinale o dezvoltare nemaiîntilnită în istoria sa. De la o economie slab dezvoltată din anii de înainte de război, reprezentată doar de câteva mici ateliere, fabrici, cu tehnici rudimentare cu producții scăzute cum erau firmele „Turnătoria Ivan”, „Uzina Phoebus”, Întreprinderea metalurgică „Halász”, „Carmen”, Întreprinderile chimice „Zankl”, „Esta-Sun”, sau „Vesta” și „Bihortext”, câteva guri de exploatare a cărbunelui — configurația economică a

județului Bihor înseamnă azi peste 80 de întreprinderi republicane, locale și ale cooperației meșteșugărești, înseamnă un detașament muncitoresc înaintat, orașe noi. De la produse rudimentare, fără înglobarea tehnicii, sobe de gătit, și potcoave, la mașini universale, strunguri de comandă automată, de la cămăși și șepci de țîrg la tricotaje și confecții așteptate și purtate în zeci de țări din Europa, Asia, Africa, de la aspirină la substanțe organo-fosforice și medicamente, de la căramidă și scindura gaterului la ciment, beton autoclavizat și mobilă de stil, de la broaște de uși și ciocane la subansamble pentru autoturisme și pentru locomotive etc. Mai pe scurt, de la foarte puțin la producerea și desfacerea unei game foarte variate de produse industriale expediate în zeci și zeci de țări de pe toate continentele.

A. — Politica de investiții

La baza acestei dezvoltări a stat politica Partidului Comunist Român de industrializare a țării în ritm susținut, folosind tehnica modernă și dezvoltînd cu precădere industria grea, în special industria constructoare de mașini. În acest scop județul Bihor a beneficiat de o creștere considerabilă a fondurilor de investiții.

În cifre absolute și în procente, volumul investițiilor pe ramuri ale economiei realizate în județul Bihor se prezintă astfel:²

— mii lei —

Nr. crt.	R a m u r i	1966—1970		1971—1974	
		Cifre absolute	%	Cifre absolute	%
1.	Industrie	4 349 075	43,52	4 365 000	55,00
2.	Construcții	90 278	0,92	223 000	2,80
3.	Agricultură	1 810 275	23,54	1 453 000	18,30
4.	Silvicultură	59 741	0,77	60 000	0,75
5.	Transporturi	361 967	4,70	554 000	6,98
6.	Telecomunicații	46 635	0,60	65 000	0,81
7.	Circulația de mărfuri	197 249	2,56	289 000	3,64
8.	Gospodărirea comunală, de locuințe și alte prestări de serv. neproductive	558 907	7,26	699 000	8,80

² Datele sînt extrase din *Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România*, 1971, p. 494—495 (referitor la anii 1966, 1967, 1968, 1969, 1970) și *Pașaport economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Investiții”).

Nr. crt.	R a m u r i	1966—1970		1971—1974	
		Cifre absolute	%	Cifre absolute	%
9.	Învățămînt, cultură, artă	110 084	1,43	117 000	1,47
10.	Știință și deservire științifică	4 238	0,05	4 000	0,05
11.	Ocrotirea sănătății și asistență socială	172 526	2,24	98 000	1,23
12.	Administrație	24 218	0,31	6 000	0,07
13.	Alte ramuri ale economiei	3 139	0,04	3 000	0,03
TOTAL JUDEȚ		7 689 432	100	7 936 000	100

După preliminarile din 1 octombrie 1975, volumul total al investițiilor pe cincinalul 1971—1975 vor depăși suma de 8 484,3 milioane lei³.

Considerăm demn de reținut faptul că numai în ultimii cinci ani investițiile realizate în județul Bihor, de peste 8 484,3 milioane lei, au depășit cu peste 750 milioane lei totalul investițiilor realizate în cincinalul 1966—1970, în timp ce în anii 1948—1965 județul Bihor a beneficiat de o investiție de 10 miliarde lei, din care 5 miliarde lei pentru industrie și 3,8 miliarde pentru agricultură, arătînd preocuparea permanentă a partidului și statului nostru pentru dezvoltarea armonioasă a tuturor județelor țării, pentru o eficientă folosire a forței de muncă existente, a rezervelor materiale de care dispunem.

De asemenea, considerăm rațional și vizînd asigurarea unei dezvoltări continue într-un ritm rapid, cu efecte direct pozitive asupra nivelului de trai, modul de repartizare a fondului general de investiții. Astfel, industria — ca ramură conducătoare — a utilizat partea principală (circa 50%) din fondul de investiții. În cadrul celorlalte ramuri ale economiei s-a acordat înțietate agriculturii, care a beneficiat de importante investiții. Luată în ansamblu, producția materială a primit pentru dezvoltare 75% din fondurile centralizate ale statului, restul fiind folosite în ramurile sferei neproductive.

Investițiile realizate în acești zece ani s-au concretizat în modernizarea capacităților existente și construirea de noi capacități la peste 80 obiective economice. De fapt, nu există unitate economică a județului care să nu fi beneficiat, corespunzător nevoilor și posibilităților

³ Informare privind realizarea planului cincinal 1971—1975 (Direcția Județeană de Statistică Bihor).

de realizare, de fonduri de investiții. Ca urmare a acestor preocupări ale statului au apărut noi obiective industriale, agrozootehnice, noi construcții de locuințe, școli, spitale, policlinici, așezăminte culturale, noi construcții și modernizări de șosele, străzi, trotuare, alimentări cu apă și canalizare, noi obiective turistice, noi orașe și centre muncitorești. În locul lui „Carmen” — Fabrica de Încălțăminte „Solidaritatea” reprezintă o marcă de prestigiu în domeniul încălțăminteii; în locul halelor „Phoebus” — Uzinele metalurgice „Înfrățirea” de azi se află la dimensiuni de prim rang în construcțiile de mașini unelte.

Pe harta județului au apărut noi zone și centre industriale: Aleșd și împrejurările sale constituie azi o citadelă a cimentului, orașul dr. Petru Groza a devenit un puternic centru industrial de prelucrare a metalului și a lemnului, zona Suplacului cu Schela de extracție și Rafinăria „Crișana” a devenit un pilon al extracției și prelucrării țițeiului. Toate aceste obiective și multe altele din Municipiul Oradea — ca „Uzina de Alumină”, „C.P.L.-ALFA”, I.A.M.T., Fabrica de Confecții Oradea și Marghita, de textile Salonta, platforma industrială ce se conturează la Vașcău, obiectivele realizate în sectorul social-cultural — au schimbat radical înfățișarea de ieri a județului, într-un județ în care pulsează industria, pulsează o viață muncitorească.

B. — Factori sociali ai dezvoltării

Județul Bihor, unul dintre județele țării cu o industrie dezvoltată, a cunoscut în acești ani profunde mutații din punct de vedere al populației. În primul rând s-a înregistrat o creștere numerică, de peste 17,5% față de populația județului dinainte de război. În al doilea rând, ca o consecință firească a fenomenului de migrare a populației din mediul rural spre centrele urbane, tot mai industrializate, și a apariției unor noi centre urbane polarizatoare, populația urbană a județului a crescut față de anul 1930 cu peste 118%, ceea ce înseamnă practic mai mult decât dublarea populației urbane, cu consecințe pozitive din punct de vedere al optimizării folosirii resurselor umane existente⁴. În prezent din totalul de 625 970 cetățeni 36,06% locuiesc în mediu urban și 63,94% în mediu rural.

În condițiile județului nostru, populația urbană în împrejurările ce au avut loc, a crescut în 1973 cu peste 121 mii persoane, față de 1930 și cu peste 120 mii persoane față de 1948.

Din totalul populației 59,5% (369 343 locuitori) îl formează populația ocupată, din care salariații dețin o pondere de peste 55% (147 800 locuitori).

⁴ Nicolae David, *Efectele relațiilor dintre migrațiile interne urbanizare și creșterea forței de muncă în județul Bihor, în Trei decenii de afirmare a județului Bihor pe coordonatele socialismului*, Culegere editată de Secția de Propagandă a Comitetului județean Bihor al P.C.R., Oradea, 1974, p. 172.

Populația județului pe sexe și medii⁵

		Medii intronite	Mediul urban	Mediul rural
1966	TOTAL	586 460	251 443	335 017
15 martie	%	100	42,87	57,13
	Masculin	288 808	124 614	164 194
	Feminin	298 652	126 829	170 823
1970	TOTAL	604 605	191 640	408 185
1 iulie	%	100	31,69	68,31
	Masculin	298 232	96 097	202 097
	Feminin	308 836	99 128	207 246
1974	TOTAL	625 970	219 505	406 465
1 iulie	%	100	36,06	63,94
	Masculin	309 147	107 850	201 297
	Feminin	316 823	111 655	205 168

Modificările cantitative au fost însoțite și de modificări calitative în structura populației județului. Ca urmare a industrializării asistăm la o tot mai accentuată profesionalizare, calificare, creșterea nivelului general de cultură a noi contigente din forța de muncă care a migrat. Numărul lucrătorilor a crescut numai în ultimii cinci ani cu aproape 20%, în timp ce numărul cadrelor calificate cu 18,6% ceea ce înseamnă că aproape integral creșterea numărului lucrătorilor a însemnat tot atâtea cadre calificate pentru industria județului Bihor. Trebuie menționat că în același timp cu creșterea numărului cadrelor pe bază de absolvire a unor școli profesionale, tehnice, a unor institute de învățământ superior, a căpătat o largă răspândire ucenicia la locul de muncă, însușirea din mers a tehnicii și a noilor profesii. Fabrica, uzina, șantierul au devenit școli de pregătire profesională sau de reciclare.

⁵ *Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România*, 1968, p. 68, (pentru anul 1966 și 1970) și *Pașaport economic al județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Populație” (pentru anul 1974).

— Dorim să menționăm faptul că totalul populației din mediul urban din județul Bihor, în anul 1966, cuprinde, conform recensământului din 15 martie 1966, un număr mare de muncitori care lucrau la Întreprinderi Miniere, precum și populația unui număr de comune mari care erau asimilate ca urbane iar populația comunelor înainte asimilate ca orașe era recențată ca populație din mediul rural; ca suburbane fiind recențate comunele Sînmartin, Sîntandrei și Aștileu. Acest lucru explică scăderea populației urbane din 1970 față de 1966 cu aproape 10%.

Un rol important în această activitate, desfășurată în fiecare întreprindere, l-au avut sindicatele, organizațiile de tineret, cabinetele tehnice, cadrele tehnice de bază ale întreprinderilor care au desfășurat o largă și susținută muncă pentru ridicarea calificării masei de muncitori, pentru pregătirea de noi cadre, răspîndirea cuceririlor tehnice înaintate, a experienței și inițiativelor în producție. Acest lucru a avut consecințe asupra schimbării în structura socio-profesională a populației. În perioada 1966—1973 ponderea muncitorilor în totalul populației active a crescut cu 16,6% în timp ce a țăranilor cooperatori a scăzut cu 7,1%. Evoluția structurii socio-profesionale a populației pe teritoriul județului Bihor se prezintă în perioada urmărită astfel⁶:

	1966		1973		1975
	Total	%	Total	%	
Populația: — din care:	586 460	100,0	620 606	100,0	—
— ocupată	328 007	56,0	369 343	59,5	—
— neocupată	258 453	44,0	251 263	40,5	—
Din populația ocupată:					
— muncitori	101 760	31,0	123 014	48,4	—
— intelectuali	34 533	10,5	40 161	16,0	—
— țărani cooperat.	139 435	42,5	99 750	35,4	—
— țărani individ.	40 557	12,4	30 123	8,3	—
— mici meșteșug.	11 574	3,5	2 500	0,6	—
Populația de vîrstă de muncă	335 806		—		357 926

Primul fenomen, acela al migrației populației sătești spre oraș, este contracarat într-o oarecare măsură de faptul că, într-un număr tot mai mare de comune există unități industriale, care contribuie la atragerea forței de muncă disponibile din agricultură și constituie un factor de stabilitate a populației din localitățile rurale ale zonei respective. De asemenea, mulți din locuitorii satelor din apropierea ora-

⁶ Nicolae David, *op. cit.*, p. 173.

șelor sau a comunelor cu activitate industrială fac zilnic naveta în aceste centre unde își au locul de muncă.

Continua întărire a unității social-politice a poporului român în anii construcției socialiste și mai ales după Congresul al IX-lea și X-lea al P.C.R. a stimulat manifestarea opiniei publice, ca factor important al progresului social, ridicarea conștiinței civice și a responsabilității cetățenilor pentru bunul mers al treburilor obștești. Perfectionând continuu relațiile socialiste de producție, noile raporturi sociale, promovind ferm normele eticii socialiste, societatea noastră a cimentat și mai puternic alianța dintre muncitori, țărani și intelectuali, prietenia frățească dintre poporul român și naționalitățile conlocuitoare.

Campaniile electorale pentru alegerea, la 2 martie 1969 și 7 martie 1975, a deputaților în M.A.N. și consiliile populare, a însemnat tot atâtea prilejuri de manifestare hotărâtă a atașamentului față de politica partidului și statului nostru, de activitate efervescentă pentru obținerea de noi succese în toate sferele de activitate.

Adunările populare care au avut loc în orașele, comunele și satele județului pentru desemnarea candidaților de deputați, întâlnirile alegătorilor cu propușii lor, s-au desfășurat sub semnul profundului democratism, au dat prilejul tuturor oamenilor muncii să-și afirme capacitatea creatoare în elaborarea programului dezvoltării activității economice și social-culturale a județului și a țării.

Din acest dialog fructuos au reieșit mii de propuneri privind dezvoltarea orașelor, comunelor și satelor, mii de angajamente de a muncii cu hărnicie sporită pentru a da greutate de fapt împlinit multipleror sarcini economice, sociale și culturale.

C. — **Industria**

Partidul Comunist Român situează în centrul programului construcției economice din România, industrializarea socialistă a țării, crearea unei puternice industrii, capabilă să asigure valorificarea superioară a bogățiilor naturale, înflorirea economico-socială a patriei noastre, a tuturor zonelor și județelor țării.

În conformitate cu acest principiu anii construcției socialiste au determinat și pentru județul nostru profunde schimbări în viața economică, ridicarea gradului de industrializare la nivele incomparabile cu trecutul. Investirea unor însemnate fonduri materiale și financiare, îndreptarea lor, îndeosebi spre ramurile producției materiale, au făcut ca pe harta județului să apară o puzderie de obiective industriale noi iar altele să se transforme, primind contururi tot mai clare.

Dacă industria județului Bihor în anul 1938 însemna un număr de 2 486 de unități mici, amplasate mai ales în orașul Oradea, care produceau în special bunuri de larg consum, folosind mâna de lucru a 3 110 persoane, astăzi, de la est la vest — și de la nord la sud, în întregul Bihor, pulsează industria, pulsează viața muncitorească. La sfârșitul perioadei studiate (1975) dezvoltarea puternică a forțelor de producție a făcut ca județul nostru să aducă o contribuție esențială la realizarea producției totale a țării. Astfel, aici se realizează în prezent aproximativ 2,5% din producția industrială a țării, circa 95% din producția de alumină calcinată, 13,1% din mașinile unelte de prelucrarea metalelor, 42,2% de ciment, 11,0% la încălțăminte cu fețe de piele, 13,8% de tricotaje, 8% din producția de cărbune a țării, 22,4% din producția națională de lacuri și vopsele⁷. Dezvoltarea producției ramurilor industriei este elocvent ilustrată de tabelul de mai jos.⁸

Nr. crt.	Ramura	U.M.	1966	1970	1974
1	Energie electrică				
	— Putere instalată	kW	68 768	122 720	165 916
	— Prod. de energie	Mii kWh	190 437	691 282	1 084 231
2	Ind. extractivă	Mii lei preț 1963	256 783	450 724	405 188
3	Industria chimică	„	289 379	533 160	999 662
4	Ind. constr. mașini și prelucr. metalelor	„	581 264	1 028 074	2 011 029
5	Ind. de expl. și prelucr. lemnului	„	336 378	502 488	708 395
6	Ind. mat. de construcții	„	198 566	275 687	916 168
7	Industria ușoară	„	1 070 182	1 552 002	3 173 099
8	Industria alimentară	„	1 457 022	1 815 532	2 455 352

⁷ Dumitru Vicaș, *Dezvoltarea și profundele schimbări structurale ale industriei județului Bihor în anii construcției socialiste, în Trei decenii de afirmare...*, p. 130.

⁸ *Pașaport economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitol „Producția industrială — pe ramuri“).

Dezvoltarea economiei naționale în ritm susținut a cerut în mod obiectiv creșterea continuă a bazei energetice, a *producției de energie electrică*. Contribuția județului Bihor la satisfacerea acestor nevoi sporite în cincinalul 1966—1970 și 1971—1975 a fost din ce în ce mai considerabilă. Astfel, dacă în anul 1938 se producea în județ 17,8 milioane kWh energie electrică, adică 32,3 kWh pe cap de locuitor, astăzi producția de energie pe cap de locuitor trece de 1 200 kWh, producția marcînd un spectaculos salt de peste 57 ori. Concludent este din acest punct de vedere și faptul că, dacă în 1945 județul Bihor avea doar 7 sate electrificate, în prezent la peste 410 din cele 435 existente în județ sînt consumatoare de energie electrică.

O considerabilă dezvoltare cunoaște în acești ani *industria extractivă*⁹. Resursele de materii prime de care dispune județul nostru, bazate pe situația centralizată a rezervelor geologice de substanțe minerale utile, au dus la dezvoltarea valorificării acestora pe plan superior în domeniile industriei miniere, petroliere, materialelor de construcții, metalurgice, dezvoltarea și modernizarea unităților existente și construirea de noi obiective industriale, în domeniul extracției cărbunelui de la 250 000 tone cărbune cît produceau minele de la Derna-Tătăruș la o producție de 8% din totalul producției naționale¹⁰. În această perioadă au apărut pe harta județului gurile de exploatare a bauxitei de la Dobrești, Lunca Sprie, Chistag, puternica platformă industrială de la Suplacu de Barcău, Combinatul de lianți și azbociment de la Chistag-Aleșd.

Alături de industria extractivă și *industria chimică* a înregistrat salturi calitative și cantitative. Dacă înainte de 1944 această ramură era reprezentată de cîteva mici firme ca „Vesta”, „Zankl” sau „Estar-Sun”, în acești ani a apărut și s-a dezvoltat pe harta economică a județului puternica întreprindere „Sinteza” înglobînd în cadrul platformei un număr de fabrici de vopsele, medicamente, antidăunători și pigmenți. Ca premiere industriale consemnăm intrarea în funcțiune a fabricii de prelucrare a bauxitei „Alumina” din Oradea și platforma de la Suplacu de Barcău cu „Schela” și Rafinăria „Crișana”. În cei zece ani valoarea producției globale a industriei chimice din județ a înregistrat o creștere substanțială de la 289 379 000 lei în 1966 — la suma de 405 188 000 lei în 1974, ceea ce înseamnă un procent de aproape 10% din producția globală industrială a județului¹¹. Bihorului

⁹ Cu toate că nu tratează problemele dezvoltării industriei extractive din județul Bihor în perioada tratată de noi, semnalăm un articol interesant și foarte bogat în documentație în legătură cu această problemă, semnat de Ioan Golban și intitulat *Unele aspecte privind industria extractivă în reg. Crișana în Revista Arhivelor*, 1962, nr. 2.

¹⁰ *Bihorul pe coordonatele socialismului*, Oradea, 1974, p. 8, 11.

¹¹ *Pașaport economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitol „Producția industrială — pe ramuri”).

revenindu-i, din acest punct de vedere, un loc de seamă în această ramură a economiei naționale.

În strînsă legătură cu nevoile diferitelor ramuri ale economiei județului și țării și ca urmare a unei politici consecvente, științifice, de industrializare socialistă, s-a dezvoltat și modernizat continuu, înaintea celorlalte ramuri, *industria construcțiilor de mașini și prelucrării metalelor*. În anul 1975 această ramură deținea aproape 20% din producția globală industrială a județului. Comparativ cu 1950, în anul 1966 producția acestei ramuri a fost de 11,9 ori mai mare, de 32,2 ori în 1970 și de aproape 60 de ori în 1975. Aceste producții se realizează în întreprinderi mari, moderne, bine echipate din punct de vedere tehnic, capabile să realizeze un volum sporit de producție de înaltă tehnicitate, ca Intreprinderea „Înfrățirea” Oradea, Intreprinderea Mecanică din Petru Groza, I.A.M.T., Intreprinderea Mecanică și Intreprinderea Metalică din Oradea. Așa s-a ajuns ca Intreprinderea „Înfrățirea” să producă peste 17% din mașinile unelte de prelucrarea metalelor realizate pe țară, I.M. din orașul Petru Groza să producă o serie de mașini de transport uzinal, utilaje pentru ridicat în agricultură etc., iar I.A.M.T. din Oradea, o gamă variată de subansamble și piese pentru U.A.P. Pitești etc.

Priceperea și hărnicia constructorilor de mașini din județul nostru este răsplătită de performanțele produselor lor, recunoscută și apreciată de numeroasele colective din întreprinderile beneficiare din industria prelucrătoare a metalului, industria minieră, agricultura, sau de șantierele de construcții, se oglindește în succesele de care se bucură la târgurile și expozițiile internaționale, cît și în cererile tot mai mari la export.

Industria de exploatare și prelucrare a lemnului ocupă un loc important în cadrul industriei județului Bihor. Lemnul și priceperea maiștrilor care prelucrează „aurul verde” constituind o bogăție de mare preț. Pădurile ocupă la sfîrșitul perioadei urmărite o suprafață de 190 400 ha, din care, fond de producție de 182 000 ha, reprezentînd peste 26% din suprafața județului și peste 30% din fondul funciar¹². Alături de exploatarea pădurilor a cunoscut o însemnată dezvoltare subramura industriei de prelucrare a lemnului. Astfel, producția industrială și exploatarea lemnului a ajuns la un volum de la peste 336 milioane lei în 1966, la peste 708 milioane lei (prețuri comparabile — anul 1963), ceea ce înseamnă o creștere de peste 100% și o creștere de peste 3,1 ori față de anul 1960. În domeniul prelucrării constatăm pe lîngă prezența atelierelor de tîmplărie și de mobilă de interes local și ale cooperativelor meșteșugărești, apariția și dezvoltarea fabricii de mobilă „Alfa” din Oradea, a fabricilor de mobilă din orașul Beiuș, și comuna Tileagd și a secției de binale din orașul Petru Groza, cu o

¹² Ibidem; capitol „Industria și exploatarea lemnului”.

producție care răspunde pe deplin exigențelor celor mai pretențioase ale pieții interne și externe.

O altă ramură industrială importantă, legată de intensa activitate a sectorului de construcții industriale și social-culturale, este *industria materialelor de construcții*. În județul Bihor se produc azi cărămizi de diferite tipuri din argilă și argilă refractară, elemente prefabricate din beton, teracotă, materiale speciale — tuburi de beton de diferite dimensiuni. Ca premiere industriale în domeniul materialelor de construcții din județul nostru consemnăm darea în folosință și continua dezvoltare a platformei industriale de lianți și azbociment de la Aleșd-Chistag, respectiv Întreprinderea de prefabricate din beton din Oradea, care a realizat în ultimul cincinal prima producție de blocuri de beton celular autoclavizat etc. În perioada 1966—1974 producția acestei ramuri a industriei a înregistrat o creștere de peste 5 ori, de la 198 556 milioane lei producție globală, la peste 916 milioane lei. Aceste obiective și realizări au facilitat creșterea neconținută a construcțiilor industriale și de folosință îndelungată în beneficiul cetățenilor, schimbarea aspectului edilitar gospodăresc a județului.

Tradițională pentru meleagurile bihorene, *industria ușoară* a cunoscut în această perioadă o dezvoltare impetuoasă, prin asigurarea unui volum tot mai sporit și diversificat de produse de consum și folosință. Fondurile de investiții în această ramură a economiei județului Bihor a cunoscut o creștere substanțială, atât ca volum total, cât și producție față de celelalte ramuri din această grupă.

În virtutea acestei politici producția industriei ușoare a cunoscut o creștere considerabilă, ajungând la sfârșitul anului 1974 la o producție anuală de peste trei miliarde lei, ceea ce înseamnă o creștere de 3 ori față de 1966. Față de 1950, industria textilă și confecții a crescut de peste 16 ori, respectiv 20 ori, pielărie, blănuri și încălțăminte de peste 15 ori etc.¹³. Au fost reutilate majoritatea întreprinderilor, au fost construite hale și secții de fabricație noi. Unele întreprinderi de industrie ușoară, ca cea de confecții din Oradea, de încălțăminte „Crișul” și „Solidaritatea” Oradea, și Fabrica de blănuri „1 Mai” și-au dublat și triplat capacitatea, au apărut noi obiective ca Întreprinderea de Confecții Marghita, Încălțăminte „Record” Marghita, Întreprinderea Textilă Salonta etc. Articolele de confecții și tricotaje, de încălțăminte și blănuri, de marochinărie și de sticlărie produse în județul Bihor duc faima meșterilor pricepuți în acest domeniu în întreaga țară și în zeci de țări din întreaga lume.

Ceea ce caracterizează în prezent industria ușoară bihoreană, pe lângă gradul înalt de tehnicitate și aspectul modern al unităților sale, este diversitatea ramurilor pe care le cuprinde și varietatea produselor.

¹³ Dumitru Vicaș, *op. cit.*, p. 131.

Multe din ele dețin o pondere importantă în producția respectivă la nivelul economiei naționale.

Ca activitate tradițională, *industria alimentară* a cunoscut în acești ani o vertiginoasă dezvoltare. În prezent industria alimentară deține o pondere de peste 20% în industria județului, cu o structură diversificată, cuprinzând subramurile: industria pînii, a cărnii, a laptelui, industria produselor zaharoase, a berii și alcoolului, concentrate în mari unități modernizate.

În perioada 1966—1974 această ramură a industriei s-a dezvoltat din punct de vedere a valorii producției globale de la 1 454 milioane lei în 1966, la peste 2 455 milioane lei, creșteri mari înregistrându-se la producția de carne și preparate de carne, brînzeturi, unt și bere.

Aceste producții în continuă creștere asigură aprovizionarea ritmică și de bună calitate a populației cu produse alimentare, aducînd

Producția globală a industriei alimentare¹⁴

U.M.	A n i i			
	1966	1970	1974	
— Carne	<u>Tone</u> Mii HI	19 747	28 536	37 183
— Preparate de carne	„	2 260	3 485	4 024
— Conserve de carne	„	—	—	1 445
— Lapte de consum	„	166,1	150,5	187
— Brînzeturi	„	364	306	767
— Zahăr, produse zaharoase	„	—	14 402	39 266
— Bere	„	215	235	362
— Uleiuri și grăsimi vegetale	„	21,192	22 294	24 383
— Unt	„	572	976	1 073

și un aport însemnat la satisfacerea nevoilor tot mai crescînde a populației țării.

Analizînd structura producției globale a industriei socialiste în această perioadă, după greutatea formelor specifice de proprietate din județ este necesar să subliniem ideea că pe lîngă industria republicană, la făurirea bunurilor materiale, un aport însemnat își aduce și

¹⁴ Pașaport economic al Județului Bihor (Direcția Județeană de Statistică, capitol „Producția industriei alimentare”).

industria locală și cooperatistă. Situația după formele de proprietate pe județ, se prezintă astfel:¹⁵

TOTAL INDUSTRIE	Industria socialistă				Ateliere meșteșugărești necooperativi- zate
	de stat		Cooperatistă		
	republicană	locală			
100	99,8	81,5	10,1	8,2	0,2

Puternicele unități ale industriei locale ca G.I.L. Oradea, industria locală Salonta, Beiuș, Marghita etc., își aduc o contribuție de seamă la satisfacerea nevoilor populației județului, avînd o participare substanțială la întregirea tabloului vieții economice bihorene.

În cadrul cooperativelor meșteșugărești în acești ani a cunoscut o dezvoltare fără precedent producția obiectelor de artă populară și artizanat, făurite de mîinile pricepute ale cooperativelor de la „Arta Crișana”, „Munca Invalizi” Oradea, „Deservirea” Salonta și „Record” Marghita.

În ramura metal sînt însumate realizările cooperativelor „Munca Invalizi”, „Prestarea”, „Electro-Metal” și cooperativelor din județ cu prestări de servicii în activitatea metalurgică. Cooperativa „Electro-Metal”, al cărui volum de realizări reprezintă cca. 65% din ramura metal, produce în anii 1966—1974 piese de schimb auto ca: releu reguator, semnalizator, lămpi auto, filtre aer, pompă benzină etc.

Populația județului beneficiază într-o măsură tot mai largă de serviciile unităților cooperatiste în domeniul construcțiilor, reparațiilor la aparatele electro-casnice, televizoare, aparate de radio, auto-moto.

Industria județului Bihor participă din ce în ce mai mult la diviziunea internă și internațională a muncii, contribuind la adîncirea specializării la intensificarea relațiilor de cooperare și colaborare cu unitățile economice din țară, întreținînd relații economice externe cu peste 50 de țări. Dinamismul acestor relații este elocvent demonstrat de faptul că numai în perioada 1966—1974 volumul valoric al mărfurilor exportate de către unitățile industriale din județul nostru a crescut de peste 55 de ori, aceste produse fiind tot mai mult apreciate și căutate atît pe piața internă, cît și peste hotare. De mare căutare se bucură în special mașinile unelte, produsele chimico-farmaceutice, mobile, încălțăminte, și marochinărie, produsele de sticlărie, articole de blănărie, covoarele orientale și multe altele, produse de cele peste 50 de întreprinderi bihorene.

Înscriindu-se în efortul general al întregului popor, oamenii muncii din județul Bihor — români, maghiari și de alte naționalități — și-au

¹⁵ Gheorghe Luca, *Dezvoltarea cooperației meșteșugărești în Județul Bihor, în Trei decenii de afirmare...*, p. 145.

adus o contribuție însemnată la înfăptuirea politicii de industrializare a țării noastre. În perioada 1966—1975 industria județului s-a dezvoltat armonios, prin crearea de noi obiective, sporirea și modernizarea capacităților de producție existente, ceea ce a dus la diversificarea producției și adaptarea ei la cerințele progresului tehnic contemporan.

Îndeplinirea la data de 5 octombrie 1975 — cu 85 de zile înainte — a prevederilor cincinalului 1971—1975 la producția globală industrială va avea posibilitatea ca industria județului să realizeze pînă la sfîrșitul cincinalului o producție suplimentară de 3 350 milioane lei, concretizată printre altele în 30 060 tone alumină calcinată, mașini unelte pentru așchiera metalelor în valoare de 28,7 milioane lei, mobilă în valoare de 532,1 milioane lei, 1 991 mii bucăți tricotațe, 100,3 mii hl bere, 8 195 tone ulei combustibil și confecții textile în valoare de 1 562,3 milioane lei¹⁶.

D. — Agricultura

În ansamblul economiei județului Bihor, agricultura — ca una din principalele ramuri ale producției materiale — ocupă un loc însemnat, constituind baza de aprovizionare a populației cu produsele vegetale și animale, a industriei ușoare și alimentare cu cele mai multe materii prime.

Revoluția săvîrșită în anii socialismului în sistemul relațiilor agrare sub conducerea Partidului Comunist Român se înscrie în istoria edificării societății socialiste din România ca una din cele mai impunătoare opere, care a produs profunde mutații economice, sociale și politice în viața țărănimii și a întregului popor.

În perioada de transformare socialistă a satului, care a durat aproape 14 ani, și în special după încheierea în 1962 a cooperativizării agriculturii României, implicit a județului Bihor, agricultura acestuia a cunoscut mari transformări, atît în dinamica dezvoltării, cît și în structură.

Particularitățile generale ale reliefului împart județul Bihor în 4 zone specifice:

- Zona Văii Erului;
- Zona Văii Crișului Repede și zona Salonta, cu specific de zonă cerealiară;
- Zona Crișului Negru;
- Zona Munților Apuseni, cu o agricultură mai slabă, cu întinderi de munte acoperite cu păduri, pășuni, fînațe naturale și goluri de munte.

¹⁶ Telegrama organizației județene Bihor a P.C.R., adresată tov. Nicolae Ceaușescu, Secretar general al Partidului Comunist Român.

Proporțiile ocupate și modul de dispunere a unităților de relief au determinat structura fondului funciar și a suprafețelor agricole astfel:¹⁷

— suprafața totală a județului 753 500 ha —

	Din care: Suprafața agricolă în ha	Arabil	Finațe	Pășuni	Vii și pepe- niere viti- cole	Livezi și pepe- niere pomi- cole
Unități agricole						
de stat:	156 163	41 571	1 992	108 405	738	3 457
din care:						
— I.A.S.	44 589	33 882	1 368	5 982	524	2 833
C.A.P.	271 910	231 769	20 645	7 232	5 524	6 740
din care:						
— loturi în folosință	34 001	30 687	43	11	3 070	190
— gospodării individuale	51 176	34 462	14 424	1 407	338	545
T O T A L	482 948	307 802	37 061	117 044	6 600	10 742

După cum se poate vedea terenul arabil deține peste 60% din suprafața agricolă, constituind un cadru propriu pentru dezvoltarea producției vegetale, și 30% finețe și pășuni, favorizând dezvoltarea ramurii creșterii animalelor. În concluzie, agricultura județului dispune de variate și complexe condiții naturale pentru a se dezvolta în ritmul și la nivelul celorlalte sectoare ale economiei.

Dezvoltarea și întărirea economico-organizatorică a sectorului socialist în perioada 1966—1975, conducerea și sprijinirea permanentă de către stat a întregii agriculturi au dus la ridicarea potențialului economic al agriculturii județului. Prin alocarea unor importante mijloace materiale, financiare și de muncă, s-au extins suprafețele arabile prin punerea în valoare a terenurilor necultivate, destelenirea pășunilor și finețelor slab productive, recuperarea terenurilor degradate, prevenirea și combaterea eroziunii solului, introducerea în cultură a unor soiuri productive, înființarea și extinderea plantațiilor pomicole și viticole pe terenurile în pantă, care nu pot fi valorificate economic

¹⁷ Pașaport economic al Județului Bihor (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Agricultură”).

prin alte culturi. Volumul investițiilor alocate pentru dezvoltarea și modernizarea agriculturii în perioada 1966—1974 se ridică la peste 3 263 milioane lei din fondurile statului, la care se adaugă investiții din fondurile proprii ale unităților agricole. Eforturile principale au fost îndreptate spre dezvoltarea intensivă și multilaterală a producției, pe calea întăririi economico-organizatorice a întreprinderilor agricole de stat și cooperativelor agricole de producție și asigurarea unei puternice baze tehnico-materiale. În prezent agricultura județului dispune de un grad sporit de mecanizare exprimată în:¹⁸

	1966	1970	1975
Tractoare în unități fizice	2 677	3 368	3 165
Pluguri pentru tractor	2 664	3 067	2 702
Semănători mecanice	2 142	1 854	1 258
Combine	2 290	1 880	1 350
Mașini împrăștiat îngrășăminte	232	337	313
Cultivatoare mecanice	792	848	948
Sape rotative	558	480	225
Suprafață ce revine pe un tractor	113	92	93

În același timp, accentuarea procesului de chimizare se exprimă în creșterea suprafețelor tratate cu îngrășăminte chimice de la 139 019 ha în 1966, la 233 688 ha în anul 1975.

Este semnificativ, de asemenea, faptul că în medie, în fiecare unitate agricolă există câte doi specialiști cu pregătire superioară. Pe cuprinsul județului Bihor în prezent lucrează aproape 3 000 cadre de specialiști din care peste 900 ingineri și specialiști cu studii superioare¹⁹.

Gradul înalt de dotare a întreprinderilor agricole de stat și cooperativelor agricole de producție, ridicarea continuă a nivelului de pregătire a specialiștilor și cooperativelor cu cunoștințe agrotehnice, îmbunătățirea organizării muncii și sporirea cointeresării materiale au adus în mod nemijlocit la ridicarea nivelului producției și a productivității muncii în agricultură. După cum rezultă și din tabelul de mai jos producțiile medii anuale realizate după 1965, și în special în ultimul cincinal, sînt net superioare anilor anteriori²⁰.

¹⁸ Ibidem.

¹⁹ *Bihorul pe coordonatele socialismului*, Oradea, 1974. p. 28.

²⁰ *Pașaport economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitoul „Agricultura”).

UM.	1966 ²¹		1970		1974		
	Supra- fața	Cantit. obținută	Supra- fața	Cantit. obținută	Supra- fața	Cantit. obținută	
Cereale	T ha	226 946	365 121	137 818	267 854	197 222	420 375
boabe							
Cartofi	"	12 695	49 631	11 973	55 932	21 729	150 327
Sfeclă de zahăr	"	4 750	100 984	7 291	10 024	8 276	203 083
Porumb	"	115 462	199 768	5 046	117 090	93 251	178 325
Struguri	"	5 619	10 168	—	144 219	5 268	6 863
Fructe	"	—	42 223	90 727	53 116	—	54 557

Ultimii cinci ani în cadrul perioadei studiate, cu toate condițiile climatice nefavorabile, în special din ultimii doi ani, au însemnat în istoria agriculturii județului Bihor perioada cea mai rodnică. Astfel, în perioada 1971—1974 producția globală medie a fost cu 35,8% mai mare decât în cincinalul 1966—1970. Producțiile medii obținute la hectar depășesc pe cele din cincinalul anterior cu 45,4 la sută la grâu și secară; 28,3 la sută la porumb; 27,8 la sută la floarea soarelui și 37,6 la sută la cartofi. Aceste rezultate au situat județul Bihor printre primele trei județe în întrecerea socialistă, iar în 1972 organizației județene de partid i s-a conferit „*Ordinul Muncii*” cl. I-a, pentru producțiile obținute și contribuția adusă la fondul centralizat al statului²². De asemeni, înalte ordine și medalii au fost conferite în această perioadă pentru rezultate deosebite C.A.P. Salonta, Mădăras, Tarcea, Valea lui Mihai, Diosig, Întreprinderii „Sere” Oradea și altor unități agricole.

Este cunoscut faptul că *pomicultura* dispune de condiții pedoclimatice foarte bune în județ, chiar și viticultura în unele zone ca cele din părțile Diosigului, Oradea, sau cele de pe nisipurile din zona Valea lui Mihai. Până în anii 1962—1965 plantațiile de pomi în județul nostru au existat mai mult în mod răzleț. În perioada anilor 1966—1975 această ramură a activității agricole a cunoscut o creștere substanțială, suprafața ocupată de livezi și pepeniere pomicele ajungând să fie de peste 10 700 ha, de pe care se realizează o producție de aproape 55 mii tone. Totodată, se constată o mare diversificare în favoarea plantațiilor valoroase ca cele de măr, păr, cireș, vișini, piersici etc.

²¹ Suprafețele și cantitatea obținute în anul 1966 se referă la situația existentă în cadrul fostei regiuni Crișana.

²² *Bihorul pe coordonatele socialismului*, Oradea, 1974, p. 30.

De asemenea, a crescut și preocuparea pentru dezvoltarea *viticulturii*, ajungându-se în prezent la o suprafață ocupată de vii și pepeniere viticole de peste 6 600 ha, cu o producție realizată în anul 1974 de 6 836 tone. Rezultatele obținute în aceste sectoare îndreptătesc eforturile făcute pînă acum și altele viitoare, ele scot în evidență hărnicia și priceperea pomicultorilor și viticultorilor bihoreni, potențialul încă mult superior al agriculturii socialiste bihorene.

Condițiile naturale, tradițiile locale, priceperea și hărnicia oamenilor, convingerea statornicită în practica de sute de ani de *creșterea animalelor* că aceasta este o ocupație cu mare eficiență economică, constituie un cadru favorabil pentru dezvoltarea creșterii animalelor ca ramură importantă a agriculturii județului Bihor.

În anii 1966—1975, conform directivelor Congresului al IX-lea și al X-lea al P.C.R., direcția principală a programului de dezvoltare a zootehniei în cadrul agriculturii județului l-a constituit intensificarea ritmului de creștere a efectivelor, îmbunătățirea fondului biologic al șeptelului și creșterea cantitativă și calitativă a producției animale, prin îmbunătățirea bazei materiale, concentrarea și specializarea producției în unitățile cu cele mai favorabile condiții. Dezvoltarea efectivului de animale și repartizarea sa pe unități producătoare în perioada urmărită se prezintă astfel:²³

	SPECIA					
	U.M.	Bovine			Porcine	Ovine
		Total	din care:			
0	1	2	3	4	5	
			vaci și juninci			
1965						
-- Unitate agricolă de stat	Mii capete	—	—	—	—	
din care: I.A.S.	"	—	—	—	—	
-- C.A.P.	"	—	—	—	—	
— Gospodării personale	"	—	—	—	—	
— Gospodării individuale:	"	—	—	—	—	
TOTAL:	"	272,0	104,9	379,1	670,0	

²³ *Anuarul Statistic al Republicii Socialiste România*, 1966, p. 365 (pe anul 1966) și *Pașaportul economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Agricultura”).

	0	1	2	3	4	5
1970						
— Unitate agricolă de stat	Mii	17,0	6,1	181,4	50,5	
din care: I.A.S.	capete	15,8	5,7	174,1	50,4	
— C.A.P.	"	75,1	28,4	56,8	193,8	
— Gospodării personale	"	60,3	30,1	108,4	89,6	
— Gospodării individuale	"	35,5	16,6	23,6	47,5	
TOTAL	"	187,9	81,2	370,2	381,4	
1974						
— Unitate agricolă de stat	Mii	22,4	8,4	223,5	56,0	
din care: I.A.S.	capete	20,1	8,0	218,0	54,6	
— C.A.P.	"	93,6	44,6	87,2	224,8	
— Gospodării personale	"	73,2	38,2	199,2	76,9	
— Gospodării individuale	"	46,8	22,6	53,0	49,8	
TOTAL	"	236,0	113,8	562,0	407,3	

Comparînd situația efectivelor de animale la sfîrșitul perioadei urmărite cu cea din 1938, ajungem la concluzia că întreprinderile de stat și cooperativele de producție în anul 1974 au deținut un efectiv aproape ca cel al anului de comparație, efectiv, la care, dacă adăugăm pe cel deținut de sectorul individual și membrii C.A.P., totalul obținut este net superior anului 1938.²⁴

Ca rezultat al creșterii și ameliorării efectivului de animale semnălam creșterea aportului acestei ramuri la aprovizionarea cu produse agro-alimentare în special cu carne, preparate din carne, lapte, unt, brînzeturi, etc. care în perioada anilor 1966—1975 la majoritatea sortimentelor aproape că s-a dublat.

II. Transporturi și telecomunicații

Dezvoltarea impetuoasă a economiei țării noastre a impus și o dezvoltare corespunzătoare a căilor de comunicație și a transporturilor.

În prezent județul Bihor dispune de o largă rețea de căi și mijloace de comunicație care se ramifică pe întregul cuprins al județului, căile ferate și drumurile naționale împletindu-se, completîndu-se cu drumuri județene și comunale, facilitînd intensă circulație a mărfurilor și

²⁴ Eftimie Ștefănescu, *Aspecte ale dezvoltării agriculturii județului Bihor în cele trei decenii de la eliberare*, în *Trei decenii de afirmare...*, p. 136.

oamenilor, determinată de dezvoltarea economică și social-culturală a județului.

În zece ani care au trecut de la Congresul al IX-lea la P.C.R., în județul Bihor distribuția teritorială a căilor și mijloacelor de comunicație a fost mult îmbunătățită, prin construirea de noi drumuri, modernizarea altora și prin întreținerea corespunzătoare a celor existente. Astăzi, practic nu există localitate din județ în care să nu poată pătrunde mijloacele de transport moderne, care să nu fie legată de drumurile naționale și județene, de municipiu de reședință și de orașele din zonă, peste 90% din centrele comunale fiind legate de reședința județului prin șosea asfaltată.

La sfârșitul anului 1969²⁵ lungimea rețelei feroviare a județului (în întregime ecartament normal) era de 481 km cu o densitate la mia de kilometri mai mare decât cea pe țară — 63,8 km față de 46,3 — iar cea de drumuri de aproape 2 900 km, cu o densitate de 38,4 km la 1 000 km².

Este în plină desfășurare acțiunea de modernizare a transporturilor feroviare prin dotarea cu locomotive Diesel-electrice, mecanizarea și automatizarea proceselor de exploatare.

Pe șoselele județului circulă peste 7 100 autovehicule din parcul propriu socialist, pentru transportul mărfurilor și persoanelor. Ultimii zece ani au însemnat pentru întreprinderea de transport și celelalte întreprinderi economice o creștere vertiginoasă a dotării parcului de autovehicule.²⁶

Parcul de autovehicule — sector socialist —	1966	1970	1974
Autovehicule pentru transport mărfuri	3 040	4 833	5 012
Tractoare rutiere	153	443	577
Autobuze, microbuze	225	437	519
Autoturisme	803	455	406
Autovehicule cu destinație specială	323	471	605
Motociclete	36	28	—
TOTAL	4 580	6 667	7 119

Bihorul este legat de capitala țării, ca și de mai multe capitale din Europa, printr-o linie aeriană. În ultimii zece ani s-a construit aici o pistă modernă de decolare și aterizare a avioanelor de mare capacitate, o aerogară modernă, care așteaptă călătorii cu tot confortul.

²⁵ I. O. Berindei, Gr. P. Pop, *Județul Bihor*, E.A.R.S.R., Buc., 1972, p. 148—149.

²⁶ *Pașaport economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Transporturi”).

În perioada 1966—1975 o puternică dezvoltare au înregistrat instituțiile de poștă, telefon telegraf, radio și T.V. În acești ani s-au făcut investiții în valoare de peste 130 milioane lei, pentru dezvoltarea și ridicarea unor noi construcții, pentru construirea noii centrale telefonice din Oradea, extinderea telefonizării în cartierele noi de locuințe, etc. Evoluția activităților de poștă și telecomunicații în perioada 1966—1974 se prezintă astfel:²⁷

	1966 ²⁸	1970	1974
Numărul unităților P.T.T.R.	201	192	137
Ziare și publicații periodice (mii ex.)	17 283	18 953	19 417
Nr. abonamentelor la radio	90 062	89 984	97 314
Nr. abonamentelor la T.V.	10 276	46 264	77 065
Nr. abonaților rețea telefonică	8 050	11 137	15 336

Dezvoltarea bazei tehnice a poștei și telecomunicațiilor a impus creșterea calitativă și diversificarea serviciilor prestate cu efecte favorabile asupra vieții social-economice și a nivelului de viață al oamenilor.

III. Nivelul de trai material și spiritual al maselor

Dezvoltarea armonioasă, echilibrată a economiei județului Bihor, creșterea productivității sociale și sporirea numărului populației ocupate în sfera materială, au dus în perioada urmărită la creșterea potențialului economic al județului și a părții sale de contribuție la produsul social total al țării, la creșterea venitului național.

Întreaga perioadă demonstrează elocvent că obiectivul principal al întregii politici a partidului și statului nostru este creșterea bunăstării materiale și spirituale a tuturor cetățenilor din noua Românie socialistă. Realizarea acestui obiectiv demonstrează dinamica creșterii venitului național pe un locuitor, atins în acești ani după cum urmează: 1965=100%, 1970=136%, 1975=aproape de 200%. Creșterea venitului național a permis mărirea părții destinate fondului național de dezvoltare.

²⁷ Ibidem; capitolul „Poștă și telecomunicații”.

²⁸ Situația din anul 1966, reprezintă activitatea de poștă și telecomunicații realizată pe cuprinsul regiunii Crișana.

tare, implicit a creșterii fondului de consum de la 6,2 în perioada 1966—1970,²⁹ la aproape 8 la sută în perioada 1971—1975. Realizarea acestor indicatori au permis ca în ultimii 25 de ani veniturile bănești ale populației active angajate în producție să cunoască o creștere de peste 5 ori, iar ale țărânimii realizate din munca în agricultură, de 3 ori, ajungându-se de la o retribuție tarifară medie pe județ de 1 115 lei în 1965 la peste 1 900 lei la sfârșitul actualului cincinal.³⁰

Paralel cu creșterea veniturilor populației realizate în procesul muncii, statul nostru a cheltuit din buget însemnate sume pentru satisfacerea nevoilor de ordin social, care numai în 1974 se ridică la peste 56 miliarde lei; de asemeni sporesc continuu fondurile alocate de cooperativele agricole de producție pentru pensii, ajutoare de boală, alocații pentru copii, pentru ocrotirea sănătății și trimiterea la odihnă.

O atenție deosebită s-a acordat în această perioadă creșterii salariilor mici. Salariul minim a sporit în întreaga economie, ajungând în 1975 la peste 1 200 lei, față de 800 lei cât era în 1970 și 570 lei, nivelul atins în anul 1965.

La acestea se adaugă creșterea continuă a veniturilor indirecte ale oamenilor muncii, ca urmare a creșterii alocațiilor de stat pentru copii, a burselor și asigurărilor sociale, a fondurilor alocate de stat pentru acțiunile social-culturale. Hotărîrea Comitetului Executiv al C.C. al P.C.R. și Consiliului de Stat, din anul 1974, privind majorarea retribuției tarifare a personalului din unele ramuri și sectoare de activitate a însemnat sporirea cu 23 miliarde lei anual a veniturilor unor largi categorii ale populației, stabilindu-se o proporție judicioasă între minimum și maximum de retribuție, în concordanță cu principiile echității socialiste, promovate de P.C.R.

Ca urmare a sporirii veniturilor oamenilor muncii de la orașe și sate, a crescut implicit și puterea de cumpărare a acestora. Corespunzător creșterii veniturilor tuturor oamenilor muncii, s-a dezvoltat conținutul rețeaua de deservire a populației din județ, fondul de marfă desfăcut prin comerțul socialist.

Realizări importante s-au obținut în această perioadă în dezvoltarea, diversificarea și modernizarea rețelei comerciale, prin construirea de noi complexe de desfacere a mărfurilor, renovarea a numeroase alte unități existente, prin introducerea unor utilaje perfecționate, a unor forme avansate de desfacere a mărfurilor.

Analiza structurii mărfurilor desfăcute prin rețeaua comerțului socialist, pune în evidență, în general, tendința de creștere a consumului și în special, a consumului bunurilor de folosință îndelungată.³¹

²⁹ *Bihorul pe coordonatele socialismului*, Oradea, 1974, p. 68.

³⁰ *Ibidem*, p. 69.

³¹ *Pașaport economic al Județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitoul „Comerț”).

Vinzările de mărfuri cu amănuntul
prin sectorul socialist

	U.M.	1966—1970	1970—1974
Total unități		1 730 (1966)	2 275 (1974)
Mărfuri alimentare	milioane lei	4 539	4 852
Alimentație publică	„	1 453	2 001
Mărfuri nealimentare	„	6 828	7 832
Total vânzări cu amănunt.	„	12 819	16 973

Realizările tehnicii și științei pătrund tot mai mult în viața de toate zilele a oamenilor muncii, contribuind direct la ridicarea nivelului de civilizație și bunăstare. În apartamentele și casele locuitorilor Bihorului au pătruns elementele confortului modern, mobile elegante și frumoase, aparate electro-casnice, obiecte de artă, biblioteci personale etc. În prezent numărul de circulație al autoturismelor a depășit deja 8 500. Bihoreniii dispun de peste 80 000 televizoare și 100 000 aparate radio.

Numai în ultimii cinci ani, prin sporirea numărului persoanelor retribuite, precum și ca urmare a măsurilor luate de conducerea partidului și statului, veniturile bănești ale populației au crescut cu aproape 50 %, iar volumul desfacerilor cu amănuntul prin comerțul socialist sînt cu 36 la sută mai mari decît în 1970.

Îmbunătățirea condițiilor de viață și de locuit ale populației se încadrează, de asemenea, în politica de ridicare continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii. Acest lucru a determinat în perioada 1966—1974 un proces accelerat de urbanizare a centrelor economice și a localităților rurale, a activităților de gospodărire comunală și de construcții de locuințe. În această perioadă, alături de Municipiul Oradea, centrul economic, politic, cultural și administrativ al județului și a orașelor Beiuș, Petru Groza, Nucet, Vașcău și Salonta, au apărut pe harta județului două orașe noi: Aleșd și Marghita. În prezent — după reorganizarea administrativ teritorială — județul nostru dispune de 1 municipiu, 7 orașe și 84 de comune, majoritatea cu peste 5 000 de locuitori; unele ca Valea lui Mihai, Săcuieni, Tinca, cu perspective de a deveni orașe în cincinalul 1976—1980.

În perioada 1966—1974 din fondurile centralizate, statul a investit pentru activitățile de gospodărire comunală și construcții de locuințe peste 1 500 milioane de lei. Problema îmbunătățirii condițiilor de locuit ale populației județului și-a găsit largi posibilități de rezolvare în cadrul creat prin noua organizare administrativ teritorială a țării, prin utilizarea eficientă a terenurilor din perimetrele construibile, gospodă-

rirea judicioasă a fondului locativ. În toate orașele și satele județului în această perioadă s-au ridicat construcții noi de locuințe și obiective social-culturale, într-o concepție modernă, care ține seamă de perspectiva de dezvoltare edilitară a fiecărei localități.

Volumul și evoluția construcțiilor de locuințe între anii
1966—1974 ³²

UM.	1966 1975	1966	1967	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	
Din fondurile statului											
apartamente	16443	1670	1134	1503	1370	898	934	899	1057	1127	
suprafața construită	(mii mp.	—	105	80	114	78	45	52	53	63	69
suprafața locuită	mii mp.	—	46	36	47	37	23	25	26	29	32
Din credite acordate de stat											
apartamente	—	—	—	—	—	—	1141	946	1305	982	
suprafața construită	mii mp.	—	—	—	—	—	76	68	94	69	
supr. locuibilă	—	—	—	—	—	—	35	29	42	32	
Din fond. popu- lației. apartam.											
Supraf. constr.	—	3261	2078	1633	1785	1534	1619	1546	1332	1458	
Supraf. locuib.	—	265	164	123	138	127	140	138	121	139	
	—	116	72	55	67	63	62	62	55	62	

Dezvoltarea vertiginoasă a construcțiilor de locuințe ilustrează cel mai elocvent faptul că în ultimii cinci ani 1971—1975 au fost construite și date în folosință peste 10 000 apartamente din fondurile statului și a populației cu sprijinul statului în credite și execuție, peste 7 300 locuințe individuale, aproape 4 500 locuri în cămine pentru nefamiliști.

³² Pașaport economic al Județului Bihor (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Construcții de locuințe”).

În construcțiile de locuințe s-a urmărit realizarea unor unități locative de diferite grade de confort și la diferite prețuri, pentru a asigura într-un termen mai scurt un volum sporit de spații locative. În general, s-a avut în vedere realizarea unui grad crescut de confort, satisfacerea cerințelor de locuințe ale familiilor numeroase, prin construirea unor apartamente cu mai multe camere, cu anexele necesare și cu instalații tehnice sanitare moderne.

IV. Ocrotirea sănătății

Umanismul — trăsătură definitorie a societății noastre — se manifestă și în amploarea pe care a luat-o în ultimii zece ani ocrotirea sănătății, în orientarea acesteia spre asigurarea sănătății dezvoltării normale și armonioase, ridicării capacității de muncă a oamenilor.

În această perioadă (1966—1975) s-au alocat din bugetul statului pentru dezvoltarea rețelei sanitare a județului și pentru îmbunătățirea asistenței medicale peste 300 milioane lei. Astfel, față de anul 1950 nivelul cheltuielilor pentru ocrotirea sănătății populației sînt în anul 1975 de peste 13 ori mai mari, cheltuindu-se în medie pentru sănătatea fiecărui locuitor peste 500 lei față de numai 40 lei în 1950. Astăzi, întreaga populație beneficiază de asistență medicală gratuită — în caz de urgență — și aproape întreaga populație, salariați și țărani cooperatori, precum și membrii familiei acestora.

Din sumele alocate de stat ocrotirii sănătății în acești ani au fost construite sau modernizate un număr mare de spitale, circumscripții medicale în mediul urban și rural, policlinici, etc. La sfîrșitul perioadei urmărite, județul nostru dispune de o rețea diversificată a unităților medico-sanitare, moderne, compusă din: 14 spitale, 111 circumscripții sanitare, 9 policlinici teritoriale și 2 de întreprindere, 51 de case de nașteri cu 6252 paturi în unitățile de asistență medicală, 64 de farmacii. Corespunzător spațiului de asistență medicală, nevoile populației în prezent sînt asigurate de 823 medici, 133 farmaciști, 3612 cadre medii sanitare și 2079 cadre elementare, față de 126 medici și 377 cadre medii și elementare în anul 1938. Transportul în asistență de urgență se face cu peste 100 de autosanitare și 5 avioane sanitare, care în timpul cel mai scurt rezolvă necesitățile de urgență din cel mai îndepărtat colț al județului la spitalele bine utilizate.³³

O puternică dezvoltare a cunoscut activitatea unităților care deservesc mama și copilul. Față de 60 paturi existente în 1944, județul Bihor dispune astăzi de peste 2 000 paturi pentru copii în cele 6 secții

³³ Ibidem; capitolul „Ocrotirea sănătății”.

ale spitalelor teritoriale, de un spital și o policlinică ultramodernă, construită în acești ani, în Oradea, de sanatorii cu profil pentru copii. Pentru asistența medicală a femeii, față de cele 110 paturi existente în 1944, astăzi numărul paturilor se apropie de 1 000, unde se asigură femeilor gravide o asistență medicală calificată.³⁴

Toate aceste măsuri s-au răsfrânt în mod pozitiv asupra stării de sănătate a populației din județ, indiferent că locuiește în oraș sau în cel mai îndepărtat colț al județului. Astfel, a crescut durata medie a vieții de la 42,9 ani în 1938 la 69,3 ani în 1975, a scăzut substanțial mortalitatea generală (43‰) a mortalității infantile în special (peste 160‰), poliomielita, tifosul exantematic, rabia, malaria, au fost complet eradicate, iar, febra tifoidă, difteria, tetanosul, tuberculoza, mult diminuate.³⁵

V. Dezvoltarea învățămîntului, artei și culturii

Perioada parcursă de țara noastră de la Congresul al IX-lea al P.C.R. și pînă în prezent a consemnat înfăptuiri, dezvoltări nu numai în domeniul făuririi bunurilor materiale și a existenței sociale, ci și în viața spirituală a societății și în primul rînd în dezvoltarea învățămîntului, științei, artei și culturii.

Complexitatea și multilateralitatea dezvoltării economice, a celorlalte sfere ale activității sociale au solicitat o dezvoltare corespunzătoare a învățămîntului — principal factor de cultură și civilizație. Astfel, în această perioadă și-au deschis porțile primele licee de specialitate, s-a încheiat generalizarea școlarizării copiilor de la vîrsta de 6 ani, a debutat și s-a generalizat învățămîntul obligatoriu de 10 ani.

Grija permanentă a partidului și statului pentru dezvoltarea învățămîntului, culturii și artei s-a concretizat în creșterea an de an a sumelor alocate pentru aceste activități, ridicîndu-se în ultimii zece ani la peste 250 milioane lei.

În prezent numărul total al unităților școlare se ridică la 585, din care 532 școli generale cu peste 2 700 săli de clasă, în care învață un număr de peste 122 800 elevi³⁶ și un Institut pedagogic, cu 622 studenți.

³⁴ Ibidem.

³⁵ *Bihorul pe coordonatele socialismului*, Oradea, 1974, p. 77.

³⁶ *Situație statistică privind școlarizarea pe anul 1975—1976*. (Inspectoratul Școlar al Județului Bihor).

Dinamica dezvoltării învățămîntului în județul Bihor³⁷

	ANUL ȘCOLAR		
	1938—1939	1965—1966	1974—1975
— Școli generale			
unități	609	562	532
elevi	41 009	86 226	76 524
— Licee de cultură generală			
unități	7	17	14
elevi	460	11 132	10 127
— Licee de specialitate			
unități	—	1	18
elevi	—	339	9 189
— Școli profesionale			
unități	—	16	16
elevi	—	4 833	5 288
— Școli tehnice postliceale și de maiștri			
unități	—	11	6
elevi	—	2 768	750
— Învățămînt superior			
unități	—	1	1
studenți	—	795	714

Dinamica creșterii numărului școlilor se prezintă astfel: numai în anii 1971—1975 s-au construit peste 200 săli de clasă, 3 internate cu peste 600 locuri, 4 săli de gimnastică, s-au creat peste 1 700 locuri în grădinițe.

La toate acestea se adaugă o puternică dezvoltare a învățămîntului seral și fără frecvență. Numai în anul școlar 1975—1976 au fost înscriși la aceste forme de învățămînt peste 7 800 de tineri, dornici să-și completeze studiile liceale, cărora li se asigură prin lege participarea la cursurile serale sau la examenele de la fără frecvență.³⁸

³⁷ Pașaport economic al Județului Bihor (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Învățămînt”).

³⁸ Situație statistică privind școlarizarea pe anul 1975—1976, (Inspectoratul Școlar al Județului Bihor.)

Principala direcție a dezvoltării învățămîntului în acești ani a fost legarea lui mai strînsă de practică, de nevoile construirii socialismului, introducerea în munca instructivă a unor tehnici moderne, sporind randamentul și gradul de eficiență a acestuia. În acest scop au fost înființate un număr mare de licee industriale, agricole, economice, iar în școlile generale a fost pus un accent sporit pe însușirea de către elevi a bazelor unei meserii, prin pregătirea în atelierul școală sau în producție. S-a lărgit considerabil accesul elevilor din toate categoriile de școli la problemele producției. Această complexă activitate se desfășoară în peste 250 laboratoare de diverse specialități corespunzător dotate, peste 450 de ateliere școlare care oferă elevilor multiple posibilități de fructificare a aptitudinilor și inclinațiilor.

Corespunzător creșterii numărului de elevi, a dezvoltării învățămîntului în județul Bihor, a crescut numărul cadrelor didactice de la 1 157 cîți erau în 1938, la peste 6 710 în 1975.³⁹ Trebuie subliniat faptul că pe lângă activitatea didactică, slujitorii școlii desfășoară și o bogată activitate culturală pentru instruirea și educarea elevilor și adulților, participînd în mare măsură la răspîndirea științei și culturii, a cunoștințelor politice, în rîndul maselor largi ale populației.

Asigurarea accesibilității școlii de toate gradele pentru toți copiii de vîrstă școlară, indiferent de naționalitate, a constituit una din preocupările centrale ale învățămîntului nostru. În localitățile județului cu populație aparținînd naționalităților conlocuitoare au luat ființă școli cu limba de predare maternă a naționalităților respective. Avem în județ 145 de unități și secții cu limba de predare maghiară și slovacă, frecventate de peste 19 000 elevi. La aceasta se mai adaugă 29 de grupe cu circa 490 elevi înființate în localitățile și în cadrul școlilor unde nu a fost posibilă crearea de unitate școlară în limba maternă, și 162 grupe de învățămînt preșcolar cu peste 4 700 de copii.

În această perioadă s-a dezvoltat și multiplicat preocuparea statului față de copii de 3—5 ani, trecîndu-se la generalizarea învățămîntului preșcolar, în anul școlar 1975—1976 fiind cuprinși în acest ciclu de pregătire peste 26 000 copii, ceea ce reprezintă peste 91% din totalul copiilor de vîrstă preșcolară, iar peste 95% dintre copii de cinci ani (11 105), deci aproape toți beneficiind de o pregătire înainte de școlarizare.⁴⁰

— *Viața spirituală* — a județului Bihor în acești ani s-a dezvoltat pe suportul unor vechi și apreciate tradiții progresiste, dînd acestora o înfățișare nouă, consistentă, rezultat al eforturilor materiale și spirituale îndrumate de partid. Scriitorii, artiștii plastici și compozitorii români, maghiari și de alte naționalități, din generațiile mai vîrstnice sau tinere sînt veniți din cenacluri literare ale Uniunii Scriitorilor, Filiala Uniunii artiștilor plastici, etc.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Ibidem.

În perioadele anterioare și în anii 1966—1975, ca urmare a condițiilor create de partid și de stat apar și se maturizează un număr mare de artiști ai scrisului și ai pensulei, ca: romancierul Titus Popovici, tînărul dramaturg Mircea Bradu, Nicolae Damaschin, poezii Alexandru Andrițoiu, Horváth Imre, Gheorghe Grigurcu, Robotos Imre, Ion Davidescu, Teodor Crișan, Critici, esești și reporteri Radu Enescu, Nicolae Balotă, Mircea Zăciu, Ovidiu Cotruș, Nagy Béla, și alții, sculptori și pictori Rodica și François Pamfil, Iosif Fekete, Goga I., Jakobovits I., graficienii Mottl Roman, Eliza Zisiade și mulți alții.

Viața artistică a județului Bihor este fericit întregită de activitatea muzicală și cea teatrală desfășurată de colectivele de muzicieni și actori de la Filarmonica de stat, cu orchestra simfonică și cea de muzică populară „Crișana”, Teatrul de stat cu secția română și maghiară și Teatrul de păpuși, de asemeni cu secția română și maghiară.

În condițiile interesului crescînd al maselor pentru creația muzicală și arta dramatică, Filarmonica și Teatrul de stat și-au sporit efortul și multiplicat activitatea răspunzînd unor noi exigențe. În această perioadă au fost prezentate în fața a peste 130 000 de spectatori anual, în medie 470 de spectacole din cele mai valoroase creații ale dramaturgiei românești, clasice și contemporane. Activitatea meritorie a colectivelor de teatre este onorată prin acordarea de ordine și medalii unui număr de peste 20 de actori.⁴¹

De asemenea, este meritorie activitatea celor două secții ale Teatrului de păpuși care a prezentat anual în fața a peste 100 000 de mici spectatori un număr de peste 4 000 de spectacole, evidențiindu-se în mod deosebit spectacolele inspirate din opera lui Ion Creangă și cele de inspirație folclorică. Cu spectacolele elogiata de marele public, teatrul participă în acești ani la turnee în străinătate: R. S. Cehoslovacă, R. F. Germană, R. P. Ungară și R. D. Germană.

Filarmonica de stat, de asemenea, cunoaște o bine meritată apreciere din partea publicului auditoriu. Considerăm meritorie activitatea acestei instituții în privința promovării creației compozitorilor clasici și contemporani români și universalii, concomitent cu o preocupare continuă de ridicare a calității artistice de interpretare a pieselor din repertoriu. Concertele filarmonicii orădene s-au bucurat de succes nu numai în județ și în turneele din țară, dar și în turneele întreprinse în 1970 în R. D. Germană, în 1973 în R.S.C. și în acest an în Italia. Pentru activitatea desfășurată și meritele obținute, filarmonica a fost distinsă în 1973 cu prilejul aniversării unei jumătăți de veac de existență cu „*Ordinul Meritul Cultural*” cl. I.⁴²

O creștere în amploare, în conținut și în nivelul interpretativ, a marcat mișcarea artistică de amatori din cadrul așezămintelor cultu-

⁴¹ Ioan Chira, *Dezvoltarea și înflorirea culturală a Bihorului în anii socialismului — expresie a politicii P.C.R., în Trei decenii de afirmare...*, p. 272.

⁴² Ibidem, p. 273.

rale, sindicatelor, Uniunii Tineretului Comunist și cooperăției meșteșugărești. Această activitate artistică se desfășoară în cadrul a 8 case de cultură, 87 cămine culturale cu 348 filiale, cluburi sindicale și ale tineretului, asigurând cadrul optim pentru cei peste 12 000 artiști amatori, cuprinși în peste 950 de formații din care 110 formații de limbă maghiară și 8 slovacă. Reunind cele mai talentate elemente din rîndurile muncitorimii, tărânimii și intelectualității, această activitate artistică de masă se desfășoară pe o arie largă, aducându-și o contribuție de primă importanță la valorificarea creației muzical-coreografice locale. Prezente în toate concursurile și festivalurile județene, ca și în multe din cele organizate pe țară, formațiile de amatori au transmis sutelor de mii de auditori, mesajul însuflețitor al vieții noastre de astăzi, stimulînd interesul de cunoaștere, pasiunea de a munci, educînd gustul estetic și atrăgînd noi talente.

Opera de difuzare a cunoștințelor științifice a căpătat în acești ani care au trecut valențe noi. Comisia județeană pentru răspîndirea științei, care concentrează în colectivele sale de conferențieri și lectori mare parte din intelectualitatea bihoreană a organizat în această perioadă, împreună cu casele de cultură și căminele culturale peste 8 000 de manifestări, conferințe, expuneri, simpozioane, expoziții, răspunsuri, la întrebări, pe cele mai variate teme social-politice, științifice și tehnice la care au participat sute de mii de cetățeni.

Un aport de cea mai mare însemnătate în activitatea de răspîndire a cunoștințelor științifice și în general în întreaga activitate de culturizare ce se desfășoară în județ, aduc muzeele.

Județul Bihor dispune de unități muzeale puternice, cu bogate colecții reorganizate după principiile materialismului dialectic și istoric. Astfel, în Bihor în prezent sînt 8 muzee: Muzeele memoriale Iosif Vulcan și Ady Endre la Oradea, Arany János la Salonta, Muzeul de istorie la Săcuieni, de etnografie la Beiuș, și de științele naturii la Tinca. Prin grija deosebită a organului județean de partid și de stat, și prin alocarea unor importante fonduri financiare de peste 15 milioane lei, la 17 ianuarie 1971, Muzeul orădean și-a deschis porțile în frumosul palat în stil baroc, cu secții de istorie, de științele naturii, de artă, etnografie și artă populară. Afirmîndu-se ca o instituție cu valențe științifice încadrat cu cadre de înaltă pregătire și de specializare, Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, a publicat numai în ultimii 6—7 ani peste 40 de tipărituri, dintre care multe și în limbi de circulație internațională.

O dezvoltare considerabilă a cunoscut în ultimii ani în județul nostru rețeaua cinematografică. În anul 1968 a fost creată la Oradea Intreprinderea Cinematografică județeană, care coordonează activitatea celor 18 unități pe 35 mm și 201 unități pe 16 mm, din care cea mai mare parte sînt amplasate în mediul rural. Arta cinematografică, cea mai populară și accesibilă artă, a devenit și ea un bun al maselor largi,

lucru reieșit și din creșterea numărului de spectatori de la 1 230 000 în 1950 la peste 4 320 000 în prezent.⁴³

Cartea, care de-a lungul anilor construcției socialiste a fost prezentă permanent în acțiunile politico-organizatorice și educative ale partidului, a pătruns adinc în viața oamenilor muncii de la orașe și sate, devenindu-le prieten credincios, de nedespărțit. Larga circulație a cărții, numărul tot mai mare de oameni ai muncii, tineri copii, care apelează la carte pentru a se instrui, pentru a se perfecționa profesional, pentru a înțelege rosturile vieții, sensul progresului, conținutul și semnificația politicii partidului nostru, constituie o dovadă elocventă a profundelor transformări calitative petrecute în universul spiritual al maselor. Pătrunderea cărții în masa largă a populației este asigurată printr-o întinsă rețea de biblioteci, dispunând de un fond impresionant de carte.

Iată cum arăta tabloul atragerii la lectură a populației pe categorii de biblioteci la sfârșitul anului 1974:⁴⁴

Categoriile bibliotecilor	1966	1970	1974
0	1	2	3
Documentare			
— unități	184	118	97
— fond publicații	205 103	222 807	256 924
— cititori	14 231	18 996	13 521
Școlare			
— unități	309	360	397
— fond publicații	738 017	1 011 822	1 195 623
— cititori	75 678	78 249	73 047
Publice			
— unități	313	261	205
— fond publicații	1 477 165	1 735 272	1 969 201
— cititori	171 972	145 531	111 875
Sindicale			
— unități	143	161	104
— fond publicații	292 449	360 598	291 389
— cititori	175 947	138 016	201 845

⁴³ Pașaport economic al Județului Bihor (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Cultură”).

⁴⁴ Ibidem.

	0	1	2	3
<i>Coop. meșteșugărești</i>				
— unități		5	6	6
— fond publicații		36 733	34 594	33 591
— cititori		3 365	4 183	4 895

Drumul cărții spre cele mai diverse structuri ale populației nu trece numai prin biblioteci. În casele muncitorilor și țăranilor se întâlnește astăzi frecvent biblioteca personală. O rețea dezvoltată de librării și secții de librării ale cooperativelor de consum de la sate, standuri și chioscuri de cărți cu vânzare fac legătura între bogata activitate editorială care se desfășoară în țara noastră, rețea prin care s-a vândut în perioada 1966—1974 peste 12 milioane de cărți.

Dezvoltarea grandioasă a culturii de masă pe plan național și județean în perioada urmărită, circumscrie un tablou de spiritualitate contemporană, socialistă specific idealului socialist și comunist.

Împletindu-se strâns cu activitatea de producție și cu cea spirituală, cultura fizică, sportul și turismul au cunoscut în județul Bihor în perioada 1966—1975 o dezvoltare continuă, cuprinzând mase tot mai largi de participanți ai exercițiului fizic și contribuind, în cadrul procesului educațional complex, la dezvoltarea multilaterală a personalității omului.

Județul Bihor, ca de altfel toate județele patriei, a beneficiat în acești ani de investiții tot mai mari pentru dezvoltarea bazei materiale a educației fizice și a sportului. Numai în anii actualului cincinal au fost construite sau reamenajate și lărgite numeroase baze sportive: Stadionul Tineretului a devenit în acești ani dintr-o bază sportivă simplă un adevărat complex sportiv, stadionul F. C. Bihor a fost modernizat și dezvoltat, mărindu-și capacitatea aproape la dublu, a fost dată în folosință baza sportivă a Asociației „Străja”. Au fost construite și date în folosință complexe sportive, terenuri de fotbal, volei, handbal, tenis, pistă de atletism, bazine de înot, în orașele Marghita, Salonta, Petru Groza, Beiuș, Aleșd, în comunele Săcuieni, Sunciuș, Suplacul de Barcău, Tinca etc.

Bilanțul activității sportive desfășurată în ultimii ani în orașele și satele județului evidențiază, pe de o parte, caracterul ei cuprinzător de masă, pe de altă parte, participarea ei simțită în mișcarea sportivă națională. În competițiile de masă organizate de asociațiile sportive au luat parte anual peste 30 de mii de tineri și adulți. Pe lângă tradiționalele competiții de masă „Cupa tineretului”, „Cupa minerului”, „Cupa petrolistului”, „Crosul tineretului”, „Cupa Asociației Sportive” etc., se organizează tot mai frecvent excursii, drumeții, gimnastica în

producție, sportul devenind un mijloc eficient de apărare a sănătății, de întărire a capacității de muncă a omului.

În ultimii ani, județul Bihor se mândrește cu rezultate din ce în ce mai bune și în domeniul sportului de performanțe. Dintre cei peste 5 500 sportivi clasificați (față de 3 309 în 1965), mulți dețin înaltul titlu de „maestru al sportului”⁴⁵, au cucerit titluri de campioni naționali și au doborât recorduri naționale. Cele mai bune rezultate au fost obținute la atletism, înot și sărituri în apă, lupte greco-romane, aeromodellism, gimnastică, schi, popice etc. Elocvent este și faptul că în prezent 14 sportivi din județ sînt cuprinși în lotul olimpic al țării, care se pregătește pentru jocurile olimpice de la Montreal din acest an. Condițiile de pregătire — sub raport tehnic și organizatoric — pe care le oferă cluburile și asociațiile fruntașe precum Crișul, Școala Sportivă, Institutul Pedagogic, Bihoreana Marghita, Olimpia, Rapid sau Bihorul Beiuș, existența în județ a peste 300 profesori de educație fizică și a peste 1 100 instructori-antrenori constituie cheazăia de și mai mare răsunset.⁴⁶

Alături de activitățile sportive, un rol tot mai crescînd cunoaște în bagajul de timp liber al cetățenilor județului nostru practicarea turismului. Dezvoltarea acesteia este favorizată de așezarea geografică a județului de multitudinea punctelor de mare atracție pentru drumeție și turism ca zona defileului Crișului Repede, zona Tinca, zona Munților Apuseni cu vestitele puncte de atracție de la Padiș, Meziad, la care se adaugă zona și stațiunea Băilor Felix de lângă Oradea.

Rețeaua unităților turistice din județ cuprinde în prezent 15 hoteluri și 4 cabane cu un total de peste 5 000 de locuri de cazare⁴⁷. O amploare deosebită a primit dezvoltarea stațiunilor balneo-climaterice Băile Felix și Tinca, a căror capacitate s-a triplat, respectiv s-a dublat, în perspectivă Băile Felix ajungînd la aproape 10 000 de locuri de cazare și de tratament balnear. În această perioadă a fost construit în municipiul Oradea un mare hotel „Dacia”, au fost reamenajate prin mărirea confortului hotelurile „Transilvania” și „Cradea”, a fost reamenajat și dat în folosință hotelul turistic de la Poiana Florilor de lângă Pădurea Neagră, s-au construit 3 moteluri la Piatra Craiului, respectiv barajul Leșul în comuna Bulz etc.

Importante lucrări s-au făcut pentru construirea, modernizarea și întreținerea drumurilor de acces spre cabane și stațiuni, asigurarea mijloacelor de transport, refacerea și întreținerea marcajelor de creastă, cît și pentru întreținerea monumentelor istorice și arhitectonice.

*

⁴⁵ *Bihorul pe coordonatele socialismului*, Oradea, 1974, p. 91.

⁴⁶ *Ibidem*.

⁴⁷ *Pașaport economic al județului Bihor* (Direcția Județeană de Statistică, capitolul „Turismul”).

Realizarea obiectivelor și sarcinilor prevăzute în cincinalul 1976—1980 va duce la o creștere substanțială a potențialului economic, științific și cultural al județului Bihor, va asigura tuturor oamenilor muncii condiții superioare de muncă și viață, va contribui la continua înflorire a civilizației socialiste a întregii noastre societăți.

Bilanțul marilor succese obținute în perioada de la Congresul al IX-lea al P.C.R., ne oferă satisfacția unor ani de activitate rodnică, aducându-ne o contribuție importantă la sporirea avuției naționale.

Tot ce am realizat și realizăm, tot ce am construit și vom construi se face în numele omului societății noastre, pentru nevoile sale, așa cum de altfel se subliniază în Programul partidului: „în centrul politicii generale a partidului și statului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea spre comunism, se va afla permanent omul — factorul esențial al întregii dezvoltări economico-sociale, satisfacerea plenară a cerințelor sale de viață în continuă creștere și diversificare, afirmarea neîngrădită a personalității umane”⁴⁸.

⁴⁸ *Programul Partidului Comunist Român de lăurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism.*, E. P., București, 1975, p. 88.